NHỮNG HOẠT ĐỘNG THIẾT KẾ BÀI GIẢNG ĐIỆN TỬ MÔN ĐƯỜNG LỐI CÁCH MẠNG CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN VIỆT NAM

Nguyễn Thị Như Nguyệt

Khoa Mác- Lênin và Tư tưởng Hồ Chí Minh

Tóm tắt. *Ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học đang là vấn đề thời sự của giáo dục Việt Nam và thiết kế bài giảng điện tử chính là một mắt xích của tiến trình ấy. Đối với môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam, thiết kế và giảng dạy bằng giáo án điện tử là một trong những nhân tố góp phần tạo sự hứng thú học tập và nghiên cứu cho sinh viên. Chính vì vậy, nắm vững các hoạt động cơ bản của thiết kế bài giảng điện tử môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam có ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với một giảng viên cao đẳng và đại học.*

Sự phát triển nhanh chóng của công nghệ thông tin và truyền thông (CNTT) đã và đang tác động mạnh mẽ tới tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội trong thời đại ngày nay, trong đó có giáo dục và đào tạo. Nhận thức được vai trò quan trọng đó, Đảng, Nhà nước và ngành Giáo dục đã có những chủ trương, biện pháp đổi mới nội dung và phương pháp dạy học tích cực trên cơ sở ứng dụng CNTT ở tất cả các cấp học, bậc học với các bộ môn, ngành nghề khác nhau. Đưa bài giảng điện tử vào dạy học ở các cơ sở đào tạo là một trong những hoạt động cơ bản của việc ứng dụng CNTT trong quá trình dạy học hiện nay.

Ứng dụng CNTT trong dạy học nói chung, dạy học môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam ở nước ta nói riêng là cần thiết và không còn mới nhưng vì nhiều lý do khác nhau nên chưa phổ biến. Vấn đề quan trọng, về mặt chuyên môn, nằm ở khâu năng lực thiết kế bài giảng điện tử. Điểm nút này được giải quyết sẽ góp phần thúc đẩy tiến trình ứng dụng CNTT vào đổi mới phương pháp dạy học môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam ở bậc Cao đẳng và Đại học – một môn học được sinh viên xem là "khô khan và nặng nề về lý luận". Vậy, thiết kế như thế nào? Cần các hoạt động cơ bản nào để góp phần hoàn thành tốt một "bài giảng điện tử"? Trong khuôn khổ của một báo cáo khoa học, tôi xin nêu ra những vấn đề chính của các hoạt động cơ bản nhằm góp phần vào quá trình nâng cao chất lượng thiết kế bài giảng điện tử môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam.

1. Thiết kế theo các vấn đề của bài giảng Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam

Hiện nay, theo quy định của Bộ Giáo dục – Đào tạo, môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam dành cho hệ cao đẳng và đại học có 8 bài với tổng thời lượng 03 tín chỉ (45 tiết), với 2 loại bài lên lớp cơ bản là bài dạy lí thuyết và bài seminar. Để bài dạy lý thuyết sinh động và chất lượng, theo tôi cần tập trung vào các vấn đề sau:

1.1. Thiết kế mục tiêu và chuẩn bị cho bài giảng

* Xác định mục tiêu bài dạy: Đây là sự xác định về những gì sinh viên phải hiểu, phải nắm vững, phải áp dụng được sau bài dạy. Mỗi bài giảng có những mục tiêu chung và mục tiêu riêng biệt. Mục tiêu quyết định nội dung và phương pháp. Nếu mục tiêu dạy học thiên về truyền thụ kiến thức thì nội dung dạy học là kiến thức và phương pháp dạy học là cách thức truyền đạt và chủ thể hiển nhiên là giảng viên. Còn nếu mục tiêu là tăng cường khả năng tiếp nhận, xử lý thông tin và năng lực tìm kiếm, phương pháp tư duy, kỹ năng và thái độ, tình cảm cho sinh viên thì phương pháp dạy học là tương tác và nội dung dạy học có tính mềm dẻo. Mục tiêu là cái đích cuối cùng phải đạt được sau bài dạy.

* Công tác chuẩn bị cho một bài giảng điện tử môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam bao gồm những công việc cơ bản như: Đề cương bài giảng phát cho sinh viên; tài liệu bài giảng; các slide trình chiếu; giáo trình và tài liệu tham khảo, phiếu phát tay (nếu cần); phòng học đa phương tiện.

Ở buổi học đầu tiên, giảng viên cần chuẩn bị cho sinh viên chương trình môn học (trong đó nêu rõ mục tiêu, yêu cầu, đặc điểm của bộ môn); đề cương các bài giảng (trình bày trên một nửa của khổ giấy A4, nửa bên kia kẻ các dòng tương ứng). Việc này rất quan trọng, bởi các lý do sau: Thứ nhất, đề cương bài giảng được thiết kế căn cứ vào tài liệu chuẩn chung (giáo trình), nhưng cần tính đến nhiều vấn đề khác như đặc điểm của đối tượng dạy học, sự cập nhật, bổ sung thông tin…; Thứ hai, khi triển khai dạy học với bài giảng điện tử trên lớp, một trong những nguyên nhân làm giảm hiệu quả và hứng thú của giờ học là việc người học ghi không kịp, ghi sai và mất thời gian rất nhiều cho việc ghi chép. Để giải quyết nhược điểm này, trên lớp người học chỉ cần ghi những thông tin mới, những lưu ý, những vấn đề cần trao đổi và nghiên cứu thêm vào phần giấy còn lại hoặc sổ tay của họ. Tiếp theo, giảng viên cần trao đổi những thông tin liên quan đến giảng viên, đặc điểm đối tượng người học, những mong đợi của sinh viên từ môn học và thống nhất về phương pháp dạy và học. Cuối cùng giảng viên hướng dẫn sinh viên tìm, sử dụng các tài liệu tham khảo và địa chỉ cập nhật thông tin cần thiết.

Đối với giảng viên cần có kế hoạch bài giảng. Kế hoạch bài giảng có thể chi tiết hay sơ lược, hình thức có thể đa dạng nhưng cấu trúc thường có các phần: Phần 1 là thủ tục văn bản (hành chính) bao gồm khai báo các thông tin về bài dạy, giờ dạy, người dạy, tài liệu bắt buộc để dạy và học, phương tiện hỗ trợ, từ khóa cập nhật thông tin…; Phần 2 là tóm tắt nội dung, phương pháp, ý đồ tổ chức bài học cho sinh viên ở các phần mở đầu, triển khai và kết luận, nội dung giao tiếp thầy – trò; Phần 3 là kiểm định chất lượng bằng cách đưa ra một số câu trắc nghiệm để kiểm tra – phản hồi thông

tin; Phần 4 là phần ghi thông tin rút kinh nghiệm sau giờ dạy để điều chỉnh, bổ sung ở lần sau.

Cuối cùng là việc thiết kế các bản trình chiếu và giao diện của các trang. Hoạt động này không có tính bắt buộc, vì vậy tùy vào điều kiện và khả năng của mỗi giảng viên để có những lựa chọn thích hợp.

1.2. Thiết kế cấu trúc bài giảng Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam

Đối với cả dạng bài lý thuyết và thảo luận, thông thường có 3 phần là phần mở đầu, phần nội dung và phần kết luận. Theo gợi ý của các chuyên gia, nếu coi tổng thời lượng của một bài giảng là 100% thì nên giành phần mở đầu khoảng 10%, phần nội dung 80%, phần kết thúc 10%.

Phần mở đầu: Yêu cầu chính đối với phần mở đầu là "khởi động tư duy", làm cho sinh viên quan tâm, chú ý và tham gia bằng một số phương án gắn với những gì mà họ đã biết và có thể suy luận bằng kiến thức và kỹ năng thích hợp. Giảng viên có thể trình bày cấu trúc bài giảng hay dẫn dắt vấn đề thông qua các câu trắc nghiệm, sử dụng phương pháp phỏng vấn và định hướng vào bài mới hoặc sử dụng các trò chơi sư phạm phù hợp như trò chơi ô chữ, đố vui hoặc một hình chiếu kích thích tư duy, một tình huống thực tiễn, một câu chuyện liên quan đến chủ đề bài học,…

Phần nội dung: Các vấn đề cơ bản của bài giảng Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam cần được sắp xếp theo một trình tự chặt chẽ và hợp lý. Tất cả các đề mục lớn và tiểu đề mục của bài giảng được phát triển theo một lôgic nội tại. Toàn bộ kết cấu của bài học như một bộ khung cần được thể hiện theo tiến trình của bài giảng, sự phân tích, thuyết trình, minh họa, mô phỏng và các thao tác khác sẽ được thực hiện kết hợp.

Ở phần nội dung, hoạt động của giảng viên, của sinh viên và sự hợp tác trong quá trình làm việc được thể hiện rõ nhưng không cắt lát một cách vụn vặt mà phải dựa trên hệ thống cấu trúc của bài giảng. Các nội dung lý thuyết được thiết kế như một dãy "nêu và giải quyết các vấn đề chứa đựng nội dung bài giảng" kết hợp với các phương pháp khác để phát huy tính tích cực học tập của sinh viên. Những kiến thức cơ bản, trọng tâm cần được ghi chú, nhấn mạnh, làm rõ ngay trên lớp.

Phần kết thúc: Giảng viên cần tóm tắt lại nội dung, ghi nhận, liên kết và tổng hợp các lĩnh vực kiến thức, chốt bài giảng bằng sơ đồ tổng kết. Sau đó nêu bật kiến thức cơ bản, cô đọng nội dung dưới dạng dễ ghi nhớ, có đánh giá và phản hồi hai chiều. Kết thúc bài giảng, giảng viên nên dành một phần thời gian cho việc phát đề cương, nêu nhiệm vụ, yêu cầu bài giảng cho buổi học sau, câu hỏi thảo luận và yêu cầu sự chuẩn bị của sinh viên.

2. Phương pháp thiết kế nội dung bài giảng

Để bài giảng điện tử có hiệu quả ngay trên lớp học đòi hỏi giảng viên phải vận dụng các phương pháp dạy học phù hợp. Nhưng phương pháp dạy học phù hợp lại phụ thuộc vào phương pháp thiết kế nội dung bài giảng điện tử. Vì vậy, cần thiết phải đề cập đến phương pháp thiết kế nội dung bài giảng để nâng cao chất lượng thiết kế bài giảng điện tử nói chung và bài giảng điện tử môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam nói riêng. Ở đây chúng tôi nhấn mạnh đến phương pháp thuyết trình kết hợp với phương pháp trực quan để làm rõ nội dung vấn đề thông qua các phương án sau:

Phương án 1. Dùng phương pháp sơ đồ hóa để hỗ trợ

Sơ đồ hóa là sự thể hiện tri thức dưới dạng hình vẽ khái quát. Phương pháp này cho phép sinh viên tiếp cận trực quan đối với những vấn đề rất trừu tượng của môn học. Tuy nhiên không phải giảng viên đưa ra một sơ đồ rồi tự mình giải thích ý nghĩa của chúng mà nên yêu cầu sinh viên phân tích, nhận xét, bình luận sau đó giảng viên mới phân tích, đánh giá và rút ra kết luận.

Thiết kế và sử dụng các sơ đồ, bản vẽ bằng máy chiếu lên màn hình trong giảng dạy không nên chiếu ngay tức khắc toàn bộ các hình ảnh mà phải trình chiếu từng hình ảnh theo tiến trình giảng giải tri thức. Mỗi hình tiếp theo lại xuất hiện một yếu tố mới, biểu thị một tri thức mới. Sự trình bày như vậy sẽ tạo nên hiệu quả của quá trình phát triển tư duy. Các phần mềm và công nghệ hiện đại sẽ giúp cho giảng viên thiết kế các sơ đồ, bản vẽ bất động thành chuyển động và nhờ đó sẽ diễn tả được những quá trình vận động, thay đổi, kết hợp, thâm nhập, chuyển hóa lẫn nhau… Điều đó tạo khả năng cho chúng ta diễn tả sâu sắc hơn và đầy đủ hơn các tri thức Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam.

Dưới đây là một dạng sơ đồ nhằm thực hiện chức năng đó:

Hình 1. Sơ đồ khái quát sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam

Phương án 2. Dùng phương thức mô hình hóa để diễn tả quan hệ giữa các yếu tố

Mô hình hóa sẽ giúp cho sinh viên thông qua thị giác, hiểu, nắm vững, củng cố tri thức, làm cho tri thức trở nên bền vững và dễ dàng nhớ lại chúng nhờ các mô hình. Mô hình hóa là công cụ thiết yếu và đem lại hiệu lực mạnh mẽ trong học tập. Nó giúp cho sinh viên thu nhận, ghi nhớ tri thức khoa học nói chung và tri thức Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam dưới dạng hình ảnh, hình tượng vật chất – cảm tính nhằm thoát khỏi sự trừu tượng mơ hồ. Đặc biệt nếu dùng mô hình để sinh viên phân tích, nhận xét sẽ giúp cho sinh viên dễ dàng tiếp nhận và hiểu bài hơn.

Ví dụ: Xác định mức độ ảnh hưởng của các tổ chức cộng sản ở Việt Nam năm 1929 bằng mô hình hóa sau:

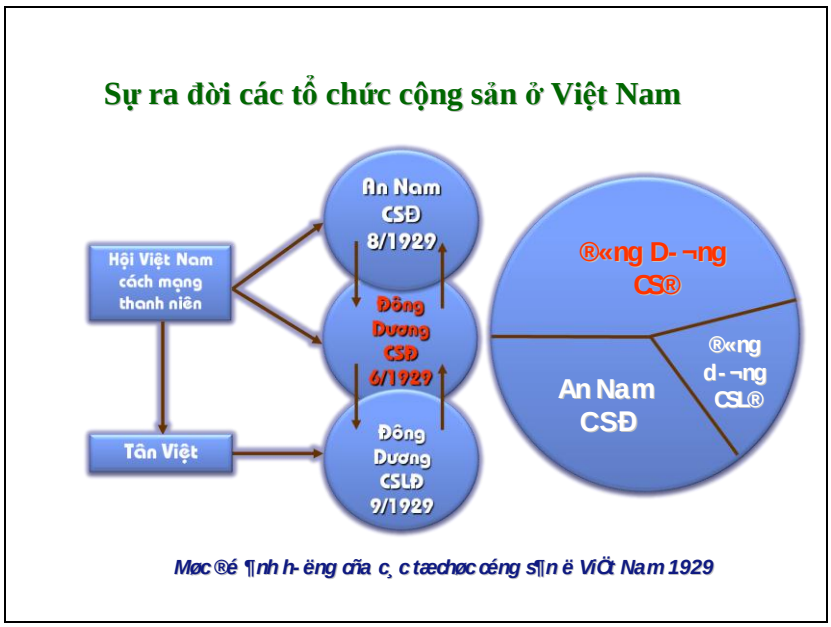

Hình 2. Mức độ ảnh hưởng của các tổ chức cộng sản ở Việt Nam năm 1929

Phương án 3. Sử dụng các biểu đồ, bản đồ, đồ thị, số liệu thống kê

Trong các bài giảng có liên quan tới lịch sử hay số liệu có thể sử dụng bản đồ để phân tích, minh họa. Các biểu đồ, bản đồ, đồ thị, số liệu thống kê cũng rất hữu ích cho phần liên hệ với thực tiễn.

Chẳng hạn khi đề cập đến cuộc Tổng tiến công và nổi dậy mùa xuân năm 1975, rất cần đến sự hỗ trợ của bản đồ để giúp sinh viên hình dung ra các vị trí của từng chiến dịch theo thời gian như sau:

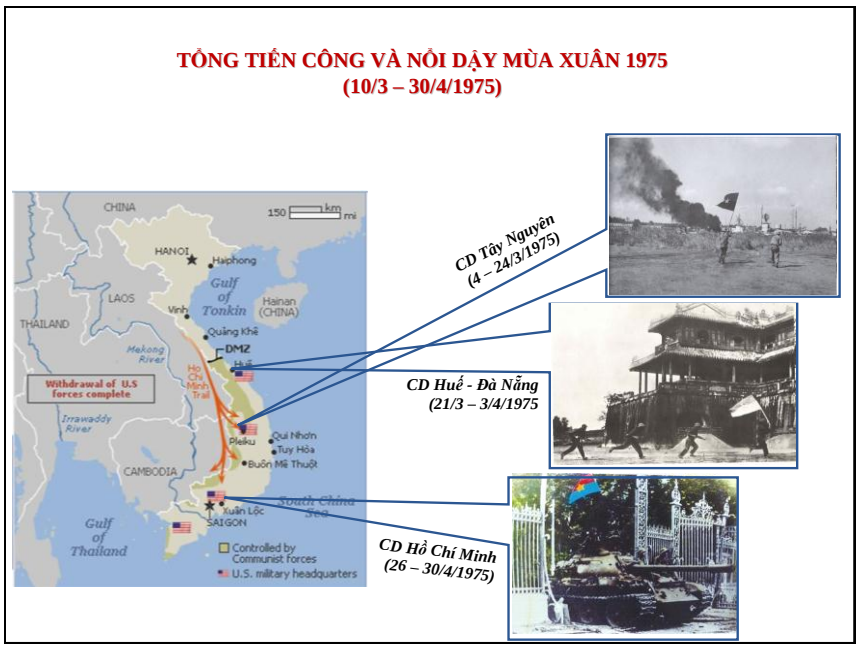

Hình 3. Bản đồ vị trí các chiến dịch mùa xuân năm 1975

Phương án 4. Minh họa bằng các bức ảnh hoặc đoạn phim tư liệu phù hợp với chủ đề (lựa chọn và kết nối từ cơ sở dữ liệu).

Do tác dụng "một bức ảnh bằng ngàn vạn lời nói", trong dạy học ngày nay với sự hỗ trợ của các phương tiện và công nghệ hiện đại các đoạn phim, hình ảnh minh họa cho bài giảng ngày càng được các giảng viên chú ý tìm tòi, thu thập, xử lý và vận dụng một cách phong phú, sinh động, hiệu quả hơn.

Để giúp sinh viên thấy được ý nghĩa hào hùng của dân tộc sau thắng lợi của Cách mạng tháng Tám năm 1945, giảng viên nên lồng ghép một vài tranh ảnh và đoạn phim ngắn như sau:

Hình 4. Ảnh và phim minh họa cho thắng lợi Cách mạng tháng Tám năm 1945

Ngoài ra cần đưa vào bài giảng một số câu chuyện kể và bài hát có liên quan để tạo sự hứng thú và giúp sinh viên thấy được ý nghĩa của vấn đề ngay tại lớp. Ví dụ: khi phân tích cơ chế kinh tế bao cấp của Việt Nam trước năm 1986 giảng viên cần sưu tầm và kể một vài câu chuyện về thời kỳ đó để giúp các em hình dung cuộc sống khó khăn chung của đất nước lúc bấy giờ, từ đó hướng dẫn các em phân tích nguyên nhân, rút ra bài học kinh nghiệm và so sánh với đường lối của Đảng giai đoạn sau đổi mới hoặc để kết thúc phần "cuộc Tổng tiến công và nổi dậy mùa xuân 1975", giảng viên nên cho lớp nghe bài hát "Đất nước trọn niềm vui",…

Phương án 5. Sử dụng các thao tác tư duy khác như so sánh bằng bảng hệ thống

So sánh giúp sinh viên xác định được sự giống nhau và khác nhau giữa các đối tượng nhằm sắp xếp chúng theo nhóm xác định, trên cơ sở đó xác định được từng lớp đối tượng để nhận thức. Cách thức này sẽ giúp sinh viên nhận thức và vận dụng hiểu biết một cách khoa học.

Ngoài phương pháp thuyết trình kết hợp phương pháp trực quan, giảng viên cần sử dụng các phương pháp khác như phương pháp nêu vấn đề, phương pháp đàm thoại phương pháp thảo luận nhóm,… phù hợp với từng vấn đề của bài giảng nhằm thúc đẩy nhu cầu tìm tòi, phát hiện, vận dụng tri thức để giải quyết vấn đề của sinh viên đồng thời tạo nên sự sôi nổi, hứng thú trong giờ học của cả thầy và trò.

Qua thực nghiệm dạy - học môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam bằng bài giảng điện tử ở lớp Đại học Kế toán khóa 52 và lớp Đại học Giáo dục Tiểu học khóa 53, tôi thấy đã có nhiều thay đổi từ phía sinh viên như tinh thần, thái độ hứng thú học tập, khả năng phân tích vấn đề sâu sắc hơn, kết quả kiểm tra kiến thức thường xuyên tốt hơn. Mặc dù mới là bước đầu và không tránh khỏi những hạn chế nhưng kết quả đó là động lực thôi thúc chúng tôi nghiên cứu, tìm tòi, thiết kế và ứng dụng nhiều hơn nữa để sinh viên khi học môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam không còn tâm lý "khô khan và nặng nề về lý luận". Tuy nhiên để có hiệu quả trong việc dạy và học môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam, giảng viên bộ môn cần nâng cao năng lực thiết kế và ứng dụng bài giảng điện tử - đây là yếu tố quan trọng trước tiên. Đối với sinh viên, năng lực tự học tự nghiên cứu và chủ động hợp tác với giảng viên, với bạn bè trong học tập, nghiên cứu được xem là yếu tố quan trọng thứ hai làm nên thành công của buổi học. Ngoài ra, nhà trường cần đảm bảo cơ sở vật chất kỹ thuật như hệ thống máy chiếu tốt, phòng học phù hợp ánh sáng và âm thanh, số lượng sinh viên của mỗi lớp khoảng 30 – 40 em, thư viện có đủ tài liệu cho sinh viên,… Có như vậy mới đáp ứng được yêu cầu của công cuộc "đổi mới phương pháp dạy học" nói chung, dạy học môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam nói riêng nhằm góp phần nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Duy Bắc (2004), *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về dạy và học môn học Mác-Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh trong trường Đại học*, Nxb Chính trị quốc gia.

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2006), *Công văn số 11381/BGDĐT-ĐH&SĐH ngày 13/10/2006 của Bộ Giáo dục và Đào tạo về việc hướng dẫn giảng dạy các môn khoa học Mác- Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh.*

3. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2002), *Kỷ yếu Hội thảo toàn quốc về phương pháp giảng dạy và học tập môn Triết học Mác-Lênin trong các trường Đại học*.

4. Đại học Quốc gia thành phố Hồ Chí Minh (2005), *Giáo trình Internet và giáo án điện tử*, Nxb ĐHQG, TP Hồ Chí Minh.

5. Nguyễn Thị Vân Hà (2006), *Phương pháp thiết kế bài giảng điện tử môn triết học ở bậc cao đẳng và đại học*, Đề tài Luận văn thạc sĩ khoa học giáo dục, mã số 601410.

6. Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Phòng Quản lý khoa học (2001), *Phương pháp dạy học và dạy cách học ở đại học*, Lê Khánh Bằng dịch.

Abstract. Application of information and communication technology in teaching is still a topical issue of Vietnam's education and designing electronic lessons is the key of that progress. To the subject of the policy of the Vietnamese Communist Party, using electronic lessons really interests the students and motivates them to study. Hence, mastering basic designing acts of lessons for the subject of the policy of the Vietnamese Communist Party is vitally important to tertiary lecturers.